

MAN RAY, RAYOGRAM TEKNİĞİ VE RESİM SANATINDA DEĞİŞİMLER

Arş. Gör. Melis SUCUOĞLU *

ÖZET

Fotoğrafın sanat dünyasına girmesi ile birlikte görünen gerçek birebir yansıtılmaya başlamış ve resim sanatı artık farklı arayışlar içerisine girmek zorunda kalmıştır. Klasik resim algısının kırılmaya başladığı dönemlerde dada ile birlikte kolaj tekniği sanat tarihinde yerini almış gerçeküstücü yaklaşımı benimseyen sanatçıların kolaj, fotomontaj vb çalışmalar ortaya çıkarmasında fotoğraf yeni bir ifade biçimi olarak alternatif bir yol göstermiştir. Ressamlar, fotoğrafın sadece kopyalama ve çoğaltma üzerine teknik bir anlayışı benimsemesi yerine, çalışmalarında sanatsal bir ifade aracı olarak kullanılmasını tercih etmişlerdir. Fotoğraf sanatında da gerçeküstü bir yaklaşım oluşmaya başlamış ve Man Ray keşfetmiş olduğu Rayogram tekniği ile farklı anlatım biçimleri ortaya koymuştur. Resimsel bir etkiye sahip olan bu teknik gerçeküstü fotoğraf tekniğinin de temellerini atmıştır.

Anahtar Kelimeler: Man Ray, Rayogram, Gerçeküstü Fotoğraf

* Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı, Antalya/TÜRKİYE
melis-sucuoglu@hotmail.com

MAN RAY, RAYOGRAPH TECHNIQUE AND CHANGES IN PAINTING

Res. Assist. Melis SUCUOĞLU *

ABSTRACT

When photography emerged in the world of art, visible reality started to be reflected directly and the art of painting had to search for new approaches. During the periods when classical understanding of painting was challenged, the collage technique was introduced together with dada and photography opened up new perspectives for the collage and photomontage works of those artists, who accepted the expressionist approach. The painters preferred to use photography as a medium of artistic expression rather than a technical approach for copy and reproduction. Therefore an expressionist approach emerged in the art of photography and Man Ray developed different forms of expression using the Rayograph technique, which is his own discovery. This technique, which also has a painterly effect, laid the foundations of the expressionist photography technique.

Keywords: *Man Ray, Rayogram, Surrealist Photography*

GİRİŞ

İlk kez X. yüzyılda, Arap bilim adamı (optikçi, matematikçi) İbni-l Heysem (Alhazen 965-1051) güneş tutulmasını izlemek için *cameraobscura* olarak adlandırılan ilkel karanlık kutuyu kullanmıştır. Bu karanlık kutunun çalışması ise, karanlık bir odanın bir duvarına bir iğne deliği (pinhole) açıldığında dışarıdaki cisimlerin görüntüsünün deliğin karşısındaki duvara, ters olarak düşmesi şeklindedir (Kanburoğlu, 2004:22).

İlerleyen yüzyıllarda Flippo Brunelleschi 1420'de aynı mantığı kullanarak karanlık oda içinde görüntüyü çizmeye çalışan çalışmalar yapar, fakat karanlık kutunun yani *cameraobscura* olarak adlandırdığımız makinenin önüne bir mercek takılması ile görüntü daha da kaliteli olmaya başlar. 1550'de Cardano'nun geliştirmiş olduğu bu teknikten sonra DanielloBarbaro, GiovanniBattistaDella Porta, Johannes Kepler daha net görüntü elde edebilmek için aynada yansıtma tekniğini bulurlar, 17. Yüzyıla yaklaşırken *cameraobscura* uzaklık yakınlık ayarlanabilir ve taşınabilir bir makine haline gelir.

Bir görüntünün, bir yüzey üzerinde fotografik yoldan kalıcı biçimde saptanması, yani gerçek anlamda fotoğraf başta, Fransız Joseph NicephoreNiepce (1765-1833) ile Louis JacquesMandeDaguerre (1787-1851) ve İngiliz William Henry FoxTalbot (1800-1877) olmak üzere birçok kişinin çalışmaları sonucunda gerçekleşebilmiştir. Özellikle Talbot, bir negatiften çok sayıda pozitif baskı elde etme yöntemini geliştirerek, gerçek anlamda fotoğrafın kurucusu olmuştur (Kanburoğlu, 2004:25).

Görsel 1: NicephoreNiepce, Pencereden Görünüş, 1826
<http://www.photo-museum.org/>

Niepce, 1826 yılında 8 saat boyunca kendi penceresinden görünen görüntüyü pozlar. Bu fotoğraf yüzeye işlenmiş dünyanın ilk fotoğrafı olarak tarihe geçer. Bu fotoğraf çok kaliteli bir görüntüyü yansıtmasa da bir sonraki denemesi 'kurulmuş masa' görüntü anlamında biraz daha kaliteli bir fotoğraf olmayı başarır. İlerleyen yıllarda da görüntüyü yüzeye aktarmak için çalışmalar devam etmiştir. Fotoğrafik görüntü elde etmede kullanılan bir diğer yöntem nesnelerin yüzeye düşen görüntüleri ile elde edilmiştir. Tarihin ilk fotoğrafı kabul edilen fotoğraf henüz yüzeye basılmamış iken 1802 yılında HumphryDavy ve Thomas Wedgewood kimyasal ile kaplı olan kağıdın üzerine nesne koyulduğunda ve güneş ışığında bekletildiğinde ışığa maruz kalan yerlerin koyulaştığını ve nesnenin olduğu kısımların da gölgede olduğu için beyazlaştığını görürler. Fotogram yadarayogram olarak adlandırılan bu teknik kalıcı hale getirilemeden Wedgewood'un hayatını kaybetmesi ile yetersiz kalmıştır.

*Görsel 2: Thomas Wedgewood çalışmasında bir örnek
<http://flieschool.com/photographer/thomas-wedgewood>*

Rayogram Tekniği

1802 yılında Thomas Wedgewood'un rayogram tekniğini keşfetmesinden sonra William Henry FoxTalbot ışığa duyarlı bir kağıt keşfettikten sonrarayogram tekniği ile çeşitli işler üretmiştir.

Talbot, 1839 yılı ortalarından itibaren gallic asitle denemeler yapmaya başlamış ve nihayet Eylül 1840'ta, ışığa duyarlılığı öncakilere oranla çok daha fazla olan bir yüzey elde etmeyi başarmıştır. Talbotgallic asitten, sadece gümüş tuzlarının ışık duyarlılığının artırılması aşamasında değil, aynı zamanda gizli görüntünün oluşturulması ve gerçek görüntünün ortaya çıkartılması aşamalarında da yararlanmıştı. Bu yeni yöntem, gerek fotojenik çizime gerekse dagerreyotip yöntemine kıyasla oldukça farklı özellikler içermektedir. Gümüş tuzları ve gallic asitle kaplanarak ışığa duyarlı hale getirilmiş kâğıt, ilk önce karanlık kutuda pozlandırılır. Bu aşamada ışıktan etkilenen gümüş tuzları, gallicasitin etkisiyle kağıt yüzeyinde bir gizli görüntü oluşturur. Daha

sonra pozlandırılmış olan bu kâğıt, gallic asit eriyiğinden geçirilerek geliştirilir. Bu geliştirme işlemi esnasında ışık almış gümüş tuzları depolamış oldukları ışık miktarına bağlı olarak kararır. Böylece pozlama esnasında oluşmuş olan gizli görüntü, gerçek görüntü haline dönüşür. Açığa çıkan bu görüntü negatif karakterdedir. Dolayısıyla bu negatif görüntü kullanılarak çok sayıda pozitif görüntüye ulaşılabilir. Ayrıca bu yeni yöntem sayesinde pozlama süresi önemli oranda azalmış, birkaç dakikaya hatta saniyelere düşmüştür. Talbot, Eylül 1840'da gerçekleştirdiği bu yeni buluşuna, Yunanca kalos (güzel) ve typos (izlenim) sözcüklerinden oluşan Kalotip (calotype) adını vermiş ve 8 Şubat 1841 tarihinde de buluşunun patentini almıştır (Turan, 2012: 56-57).

Görsel 3: William Henry Fox Talbot, *Asparagus Foliage*, Fotojenik çizim negatif, 22.9 x 18.4 cm, 1840
(<http://www.pada.net/members/memPicFull.php/24/207>)

Oluşturulan rayogramlar da genellikle desen görüntüsü elde edilebilecek bitki, tekstil cam eşyalar, bardak, tarak, vazo, ampul, bez, kum gibi her türlü obje kullanılarak yapılan kompozisyonlar zenginleştirilmiştir. İlerleyen yıllarda kullanılan malzemelerin çeşitlerinin çoğaldığını, hatta beden bile kullanılmaya başladığını görürüz. Talbot'tan sonra Sir John Frederick William Herschel, Anna Atkins gibi sanatçıların rayogram çalışmaları mevcuttur. 1900'lü yıllara gelindiğinde fotoğraf artık farklı sanat alanlarında da kendini göstermeye başlar. Fotoğraf sayesinde görüntünün birebir kopyalanıyor olması, resim sanatında görüneni birebir resmeden sanatçılar arasında tartışma sebebi olur ve birçok sanatçı tarafından kabul görmez. Fotoğrafın sanat olup olmadığı tartışılmaya başlanır. Birçok sanatçıya göre fotoğraf tek başına sanat eseri kabul edilemez. Ancak sanatçıya yardım edebilecek bir alet olabilir. Ressam Delacroix fotoğrafı bir sanat olarak kabul etmeyen sanatçılardan biridir.

Fotoğrafla Birlikte Değişen Sanat Algısı

Fotoğrafçılık, sanat alanında önce diğer görsel sanatların yardımcı, onların incelenmesinde araç oldu ve sanatçıların tenezzül etmedikleri işleri yaptı. Fotoğraf gelişimi sürecince görüntü üretme yöntemi olarak diğer sanatları ve insanların algı güçlerini etkiledi. O dönemde bazıları fotoğrafı sanat dalı olarak kabul ederken, bazıları da şiddetle reddetmiştir. Kabul görse de görmese de fotoğraf o dönemin ressamı üzerinde etkili olmuştur (Topçuoğlu, 1992:22).

Fotoğrafın güzel sanat olduğunun savunulmasına açıkça ihtiyaç duyduğu düşünülen on dokuzuncu yüzyılda fiilen çizilen savunma hattı peksabit değildi. Julia Margaret Cameron'ın fotoğrafın bir sanat vasfını taşıdığı, çünkü resim sanatı gibi güzeli aradığı şeklindeki sözlerinin ardından İngiliz fotoğrafçı Henry Peach Robinson'un fotoğrafın bir sanat olduğunun çünküyalan söyleyebildiği yolundaki iddiası gelmişti. Yirminci yüzyılın başlarında Alvin Langdon Coburn'un; görmenin hızlı, gayri-şahsi bir yolunu temsil ettiği gerekçesiyle fotoğrafı sanatların en modernini olarak övmesi ve benzer tavırları yarışmaktaydı. Fotoğrafın bir sanat formu olarak kazandığı prestij önemli bir kısmı, bir sanat olmaya karşı ikircimli bir tutum takınmış olmasından gelmektedir (Sontag, 2008: 153).

Fotoğrafın icat edilmiş olması, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonrasında, şimdiye kadar doğanın birebir taklidini yapan sanatçıların ve resim sanatının yeni arayışlar içerisine girmesinde etkili olduğu söylenebilir. Kübizmden etkilenen Christian Schad'ın 'Schadograph' adını verdiği işini, önemsiz sayılan bir takım eşyaların; makbuz, fatura vb. rastgele yerleştirilmesiyle oluşturmuştur. Daha sonra rayogram denemelerini Man Ray, Moholy-Nagy çalışmalarında devam etmiştir.

Görsel 4: Christian Schad, *Schadograph*, 1918,
(<http://www.moma.org/collection/works/50006?locale=en>)

Resim, fotoğrafın icadından sonra, küllerinden yeniden doğarak, kaybettiği taklitçi kabiliyetinin yerini, sanatçının mental dünyasını resimlerine aktarmasıyla tekrar var olma yoluna girmiştir. Ressamlar yeni çalışma alanlarını, fotoğrafın giremeyeceği alanlara yönlendirmeye çaba sarf ederken, aktarılan gerçeklik artık doğanın gerçekliği değil sanatçının gerçekliği olmaktadır. Nesnelere gözle görüldüğü gibi tasvir etmek yerine zihinde canlandırdığı imgesini resmetme, resim sanatının yeni amacı haline gelmekte ve bununla beraber değişen gerçek algısı da, gözle görülebilenin ötesine yönelerek, sanatta gerçeküstü anlatım biçemlerini sanatsal anlatım sürecine dâhil etmektedir. Aslında sanatçıların belki deen büyük arzusu olan, doğanın gerçekliğini olduğu gibi aktarabilme çabası, fotoğrafın icadıyla beraber ulaşılabilir bir emel haline almaktadır. Diğer yandan sanatçı, gerçekliği aktarmak üzerine olan amacına ulaştığında ise makinelerle elde edilen bu gerçekliği yeniden bozma isteği ortaya çıkmaktadır. Binlerce yıldır ulaşılmak istenen gerçeklik seviyesine ulaşılmış olmasına karşın, gerçeklik sanatçıya hiçbir zaman yeterli gelmemektedir. Sadece olanı olduğu gibi aktarmak, kendinden bir parça katmamak, sanatın doğasına terstir ve bunun sonucu olarak fotoğrafın da bir sanat alanı olarak kullanıldığı kabul edildiğinde, fotoğraf sanatında gerçeküstü anlatım tarzının ortaya çıkması kaçınılmazdır (Oskay, 2014:9).

1900'lü yılların başında resim sanatında kullanılan yüzeyler çeşitlenmekle birlikte, fotoğrafın etkisi ile çeşitli malzemelerde kullanılmaya başlandı. Gerçeküstücüler, Dadaistler çalışmalarında fotoğrafı yardımcı bir eleman olarak görerek kolaj tekniğinde işler üretmeye başladılar. Tristan Tzara, Andre Breton, Max Ernst, Rene Magritte gibi sanatçılar Birinci Dünya Savaşının da etkisi ile sanata muhalif bir tutum takınmışlardır. Bu muhalif olma durumu çalışmalarında farklı teknikleri benimsemelerinde ve ifade biçimlerinin çeşitlenmesinde etkili olmuştur.

Sosyal ve kültürel anlamda kurulu düzeni yıkmak, sorgulanmaksızın kabul gören boş değerleri yadsımak arzusunda olan Dada sanatçıları, bu yıkıcı ve yadsıyıcı duyguları ifade edebilmek adına rastlantısallığa ve doğaçlamaya yönelik çeşitli tekniklere, yöntemlere ağırlık vermişlerdir (Antmen, 2012:123).

Sanatçıların Dadaist ve Sürrealist bir tavır benimsemeleri sadece resim sanatında değil fotoğraf sanatında da etkili olmuştur. Fotoğrafında görüneni yansıtma dışında deneysel çalışmalara yönelmesinde ve klasik fotoğraf anlayışının kırılmasında Man Ray'in etkisi görülmektedir. Geçmiş yıllarda bilinen rayogram tekniği Man Ray'in çalışmaları ile daha da çeşitlenmiş ve 1900'lü yıllarda etkisi görülmüştür. Man Ray her ne kadar rayogram tekniğini kendisinin keşfetmiş olduğunu söylese de fotoğrafın tarihi incelendiğinde çeşitli örneklerine uzun yıllar önce rastlandığı görülmektedir.

Man Ray ve Rayogram Çalışmaları

Gerçek adı Emmanuel Radnitzky olan ve ABD vatandaşı olduğu halde hayatının büyük bir bölümünü Paris'te Avrupalı öncü sanatçılarla birlikte geçirmiş olan Man Ray (1890 - 1976), kendisini hem ressam hem de fotoğrafçı olarak tanımlamış, 'Fotoğrafi çekilemeyecek, düşlerimizde, hayallerimizde varolan sahnelerin resimlerini yapıyor, zaten var olan şeylerin, resimlerini

yapmak istemediklerimde fotoğraflarını çekiyorum,” demiştir. Dönemin Dadaist ve Gerçeküstücü (Surrealist) sanatçılarıyla birlikte hareket eden, bu akımların içinde yer alan Man Ray, deneysel kişiliği ile fotoğrafa yeni teknikler de kazandırmıştır (Turan, Göktaş, Çetin, Kanbu-roğlu, 2012:118).

Sanat dünyasında en fazla avangart fotoğrafçılığıyla tanınan sanatçı farklı araçlar kullanarak büyük işler üretmiş ve kendisini en başta bir ressam olarak görmüştür. En iyi biçimde modernist olarak tarif edilebilecek olan fotoğraf sanatçısı Man Ray disiplinlerarası bir sanat yaklaşımını benimsemiş; resim, heykel, fotoğraf, sinema gibi birçok alanda sanatsal çalışmalar ortaya koymuştur. Kendisi aynı zamanda ünlü bir moda ve portre fotoğrafçısıdır. Ayrıca 1999 yılında ARTnews dergisi 20. yüzyılın en etkili 25 sanatçısından biri olarak göstermiştir. Sanatçı Kolaj, asanblaj, performans sanatı ile ilgilenmiş; avangard bir fotoğrafçı olarak da ismini duyurmuş, döneme damgasını vuran önemli sanatçılardan biri olmuştur.

İlk sanatsal ürünlerini resim alanında veren Man Ray’in portrelerinde, 1910 yılında Galeri 291’de tanıştığı AlfredStieglitz’in izleri görülür. Bu dönem çalışmalarını Henry Matisse, Paul Cezanne, Pablo Picasso gibi ressamların da eserlerinin sergilendiği Galeri 291’de sergilemiştir. 1913 yılında AlfredKreymberly ile birlikte kurdukları atelyede çalışmalarını sürdüren Man Ray 1914 yılında ise yaşamını tamamen değiştirecek bir karar verir ve Belçikalı yazar DonnaLecoir ile evlenir. Donna ona Boudlaire ve Rimbaud’nun kapılarını açacaktır (Ankara üniversitesi İletişim Fakültesi, 2006).

Man Ray 1915 yılında ilk kişisel sergisini açmış ve MarcelDuchamp ile tanışmıştır. Duchamp, Man Ray’i çalışmalarında kolaj ve montaj tekniğini kullanması yönünde desteklemiş ve bu dönemde fotoğraf da Man Ray’in sanat anlayışı içine girmeye başlamıştır. Bir ifade aracı olarak fotoğrafı çalışmalarında yardımcı bir öğe olarak kullanmaya başlamıştır. Bu anlayış soyut resme geçişini de beraberinde getirmiştir ve nesne kullanımı çalışmalarında artmıştır.

Ray, 1921’de Paris’e taşınır ve hayatını profesyonel moda ve portre fotoğrafçılığında kazanmaya başlar. Ama bu arada daha yaratıcı işlerin de peşine düşer. İki savaş arası dönemde, en ünlü fotoğrafçılar arasına girer. TristanTzara, AndreBreton, Paul Eluard, MaxErnst, Aragon ile dostluklar kuran Ray, onların toplantılarına katılır. Ray bu dönem, kendi entelektüel çevresinin portrelerini çeker. Portresini çektiği sanatçılar arasında Breton, Joyce, Eliot, Schoenberg, Matisse, Ernst, Artaud, Stein, Brancusi ve Hemingway vardır (Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, 2006).

Sanatı sorgulayan, cüretkar, mucitçi kişiliği onun sanatçı portresine tek bir açıdan bakabilmemizi imkansızlaştırır. “Ben fotoğraflanamayanı resmederim ve resmetmek istemediğimi fotoğraflarım.” sözü, sanatın farklı alanlarına bakışını ve sanatını oluştururken bu alanlar arasındaki tercihlerini nasıl yaptığının iyi bir özetidir. Geleneksel kuramları yıkarak, fikirlerini ifade ederken, yapıtlarında her türlü tekniği ve malzemeyi kullanarak, farklı sanatsal kimliklerde 20. yüzyılın en önemli sanatçılarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok yönlülüğü, fotoğrafik çalışmalarını kuvvetlendirmiştir. Böylece fotoğrafçı kimliğiyle ünlenmiş, disiplinlerarası

hâkimiyeti onu zirveye taşımıştır (Uzun, 2007:41).

Man Ray 1921 yılında Paris'e taşınması ile birlikte Dadaist düşüncenin de etkisinde kalarak, ışık ve fotoğraf kağıdını kullanarak bazı deneyler yapmaya başlar. Elde ettiği görüntülerde resimsel etkilerin varlığı hissedilmektedir. Yeni bir teknik keşfettiğini düşünen Ray, bu tekniğe 'Rayogram' ismini vermiştir. Rayogramı gölgelerden ve ışıktan yararlanarak çeşitli materyallerin kullanımıyla gerçekleştirmiştir. Sanatçı gerçeküstü fotoğrafçılığın ilk adımlarını bu teknik sayesinde atmıştır. Kullanmaya başladığı bu teknik sanat dünyasında da alternatif yöntemlerin arayışında olan birçok sanatçı tarafından ilgi çekici olmuştur. Fakat Man Ray her ne kadar kendini Rayogram tekniğini keşfeden ilk kişi olarak tanıtsa da bu teknik çok daha önce keşfedilmiş farklı bir isimle ve yöntemlerle çeşitli sanatçılar tarafından kullanılmıştır.

Oluşturulan ilk Rayogramlar genellikle bitki ve tekstil malzemeleri kullanılarak üretilmiştir. İlerleyen zamanlarda daha farklı nesnelere de kullanılmaya başlanmıştır. Bedenin dahi Rayogram tekniğinde yer aldığı görülmüştür. Man Ray aslında bu tekniğin daha çok tanınır hale gelmesini sağlayan bir sanatçıdır. Alternatif sanat arayışlarının olduğu bir dönemde yeni bir anlatım biçimi oluşturması bu tekniğin varlığını daha çok kabul edilebilir hale getirmiştir. Solarizasyon, Fotogram vb isimlerle de anılan bu tekniğin asıl adını veren kişi Man Ray olmuştur.

M. Ray, fotoğraf alanında yaptığı çalışmalarda izlediği tavrı Rayogram uygulamalarında devam ettirmiştir. Bu çalışmalarda hedeflediği amaç nesnelere farklı bir görünüm vermektir. Duyarlı fotografik kâğıt üzerine koyduğu nesnelere; bildik, tanıdık nesnelere olsa da, ortaya çıkan eserde bilindik nesnelere, bilinmeyene uzanan yabancı bir dünyaya dönüşmektedir. M. Ray tüm bu çalışmalarında bilinen nesnelere asıl kimliklerini koymaya dair fotogramın yeni yapı ve şekillere dönüşmesi adına ışık ve kimyasal yollarla denemelerini birçok fotogramında göstermiştir. Fotogram çalışmalarında kompozisyonun uzak olarak üretilmiş olduğu görüntüler ta-

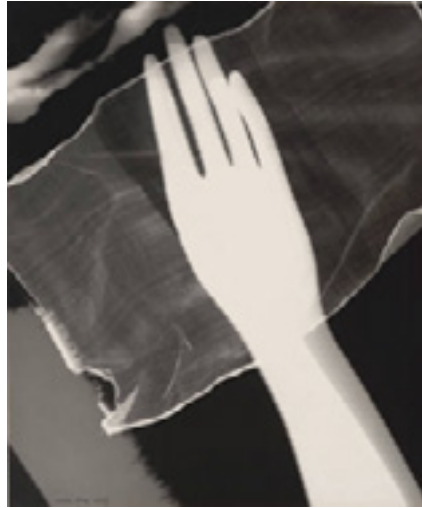

Görsel 5: Man Ray, Rayogram, Rayographie (Rayograph), 50 x 40.5 cm, 1925
(<http://artblart.com/tag/man-ray-rayograph-1925/>)

Man Ray fotoğrafçılığa kendi resimlerini fotoğraflayarak başlamıştır. Duchamp'ın desteğiyle ve kendi resim altyapısını da kullanarak, fotoğrafın görünen gerçeği göstermesinin ötesinde bir arayışa girmiş kendi keşfettiği teknikleri kullanabileceği farklı bir anlatım yolu arayışına girmiştir. Bu arayışı onu dönemin fotoğrafçılarından ayıran bir özellik haline gelmiştir.

Resim ve fotoğraf, yüzey üzerinde bir anlatım amacı gütmesi ile ortak özelliklere sahiptir. Resimde; kompozisyon, leke, ışık, gölge, renk, çizgi gibi öğeler önem taşırken fotoğrafta da aynı kaygılar söz konusudur. Her ne kadar farklı teknikler kullanılarak gerçekleştirilen eserler ortaya çıksa da alternatif arayışlar içerisinde olan sanatçılar için fotoğrafı bir anlatım yöntemi olarak benimsemek yanlış olmayacaktır. Rayogram tekniği de ışık, gölge, kompozisyon öğelerini barındıran resimsel bir ifade şekli ortaya koymaktadır.

Algül (2014:21) Man Ray için; '19. yüzyıl fotoğrafçılığı görünürdeki her şeyi kapsayan bir deney olmuştur. Fotoğraf makinesi her konudan anlayan, gerçekliğin nihai hakemi gibiydi. Ancak, Man Ray fotoğrafçının duysuz bir yabancı olduğu konusundaki bu eski düşünceyi reddetti ve fotoğraf makinesinin en sıradan zevkine, yani her şeyin (uzaktaki tüm detayların, dünyanın tüm geçici ışıkları ve gölgelerinin) fotoğrafını çekme yeteneğine karşı çıkararak, şunu söyledi: 'Ben doğayı değil, hayal dünyamı fotoğraflıyorum' diyerek sanatçının fotoğraf sanatı konusundaki düşüncesine açıklık getirmektedir.

Görsel 6: Man Ray, Rayogram, hand on gauze, Jelatin gümüş baskı, 30.2 x 25.1 cm, 1927
(<http://www.moma.org/collection/works/55671?locale=en>)

Görsel 7: Man Ray, Rayogram, Jelatin gümüş baskı, 23.9 x 29.9 cm, 1922
(<http://www.moma.org/collection/works/46405?locale=en>)

Man Ray, sanatsal pratiğinde cansız nesnelerin erotik cazibesini kullanır: vitrin mankenlerini, cinsellik kazandırılmış makine parçalarını, maskeleri, yüzeyleri; kopuk, kesik ya da çarpık beden parçalarını, duru soyutlamalarla adeta mumyalar. Ticari bir iş olarak sürdürdüğü moda fotoğrafçılığı, onu bu fetişist mantığı başka bir açıdan irdelemeye sevk eder (Comay, 2013).

Sanatçı kimliğini ön planda tutarak nesnelerin nasıl görüldüğünün ötesinde nasıl algıladığını yansıtan sanatçı, tıpkı bir sahnenin ya da resim için kurgulanan kompozisyonların soyut bir anlayışla fotoğraf alanında yüzeye aktarılmasını başarılı bir şekilde sağlamıştır.

Görsel 8: Man Ray, Rayogram, Jelatin gümüş baskı, 29.4 x 23.5 cm, 1923
(<http://www.moma.org/collection/works/46483?locale=en>)

Görsel 9: Man Ray, Rayogram, Jelatin gümüş baskı, 22.6 x 17.2 cm, 1922
(<http://www.moma.org/collection/works/49568?locale=en>)

Sonuç

Rayogram, bir fotoğraf tekniği olarak görülse de soyut bir anlatıma sahip ve yaratıcılığı destekleyen bir kavramdır. Fotoğraf, görülen bir gerçeği yansıtırken, rayogram resim sanatına daha yakın bir anlayıştır. Sanatçının oluşturmak istediği kompozisyon ve düzenleme rayogramın daha yaratıcı olmasını ve geleneksel fotoğraf algısını kıran bir yerde görülmesini sağlamıştır. Birçok nesne ve düzlem üzerinde uygulanabilme özelliği rayogramda çeşitliliği sağlar. Bireyin kendi kişisel anlatımını ortaya çıkarır.

Man Ray tesadüfen bulduğu bu teknikle ressam kimliğini de kaybetmeden çeşitli çalışmalar üretmiştir. Işık, gölge, açık, koyu, biçim, form gibi kavramların bu teknikte ana temayı oluşturduğu, görsel bir etki yarattığı ve plastik bir anlayışı benimsediği ortadadır. Fotoğraf üzerine herhangi teknik bir bilgiye sahip olmayan sanatçı rastlantısal ve içgüdüsel bir yaklaşımla çeşitli imgeler kullanarak, nesnelere üst üste bindirerek, bulanıklaştırarak birçok farklı teknik kullanmış ve sanatsal bir yaratım ortaya çıkmıştır. Fotoğraf alanındaki alışlagelmiş sınırları genişletmiştir. Objektif ve makine olmadan da yüzey üzerinde fotografik görüntülerin elde edilebileceği ortaya çıkmıştır. Herhangi bir fotoğraf baskısında kullanılan kimyasal maddeler kullanılsa da bu teknikte daha çok elle müdahale yapılarak plastik değerlerin ortaya çıkması fotoğrafın plastik sanatlarla da bağlantılı olabileceğini göstermiştir.

Günümüzde hala kullanılan bu teknik çağdaş sanat bağlamında da değerini korumuştur. Sanatçıların kendine özgü anlatım biçimleri ortaya koymasında ve yaratıcı çalışmalar üretmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Disiplinlerarası bir yaklaşımı benimseyen, plastik değerleri kaybetmeden çalışmalar üretmek isteyen sanatçılar için farklı bir ifade aracı olarak geçmişten bugüne değin farklılığını ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

ALGÜL, Ali, (2014). *Fotogramın Tarihçesi ve Güncel Yaklaşımlar*, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Fotoğraf Ve Video Anasanat Dalı Fotoğraf Ve Video Programı Bölümü, İstanbul.

ANTMEN, Ahu, (2012). *20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar.*, Sel Yayıncılık, İstanbul.

COMAY, Rebecca, (2013). *Proust'tan Arta Kalanlar III, e-skop sanat dergisi.*

KANBUROĞLU, Özer, (2004). *Adan Z'ye Fotoğraf*, Say Yayınları, İstanbul.

OSKAY, Haluk, Arda, (2014). *Fotoğrafın Tartışılan Gerçekliği ve Gerçeküstüçülük*, Ulakbilge, Cilt 2, Sayı 3.

SONTAG, Susan, (2008). *Fotoğraf Üzerine*, (Çev: Osman Akınhay), AgoraKitaplığı, İstanbul.

YUVARLAK, Şeniz, (2014). *Alternatif Fotoğraf Üretim Yöntemleri Bağlamında Fotogram*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Plastik Sanatlar Anasanat Dalı, Kocaeli.

UZUN, Ebru, Ceren, (2007). *Dönemin Sanat Akımları İçinde Man Ray ve Fotoğrafçı Kimliği*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Fotoğraf Anasanat Dalı Fotoğraf Programı, İstanbul.

TURAN, E., GÖKTAN, Ç., ÇETİN, C., KANBUROĞLU, Ö., (2012), *Fotoğraf Tarihi*, Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir.

TURAN, Ergün, (2012). *William Henry Fox Talbot ve Negatif - Pozitif Yöntemi*, Fotoğraf Dergisi, Sayı 102, Nisan-Mayıs, İstanbul.

TOPÇUOĞLU, Nazif, (1992). *İyi Fotoğraf Nasıl Oluyor Yani?*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Elektronik Kaynaklar

Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, (2006). *Man Ray (1890 - 1976)* http://www.ilefarsiv.com/fotograf/yazi_10.html (Erişim: 04/10/2015)

Görsel Kaynaklar

Görsel 1: [http://www.photo-museum.org/\(07/05/2016\)](http://www.photo-museum.org/(07/05/2016))

Görsel 2: <http://flieschool.com/photographer/thomas-wedgwood> (07/05/2016)

Görsel 3: <http://www.pada.net/members/memPicFull.php/24/207>(Erişim: 04/10/2015)

Görsel 4: <http://www.moma.org/collection/works/50006?locale=en>(07/05/2016)

Görsel 5: <http://artblart.com/tag/man-ray-rayograph-1925/>(Erişim: 04/10/2015)

Görsel 6: <http://www.moma.org/collection/works/55671?locale=en>(Erişim: 04/10/2015)

Görsel 7: <http://www.moma.org/collection/works/46405?locale=en>(Erişim: 04/10/2015)

Görsel 8: <http://www.moma.org/collection/works/46483?locale=en>(Erişim: 06/10/2015)

Görsel 9: <http://www.moma.org/collection/works/49568?locale=en>(Erişim: 06/10/2015)

